

Modelul profesionalizării carierei-de la aptitudine la competență

Prof. înv. primar Ostache Carmen
Școala Gimnazială "Al. I.Cuza" Brăila

Profesorul este "acel alter ego"¹ care însoțește și ajută copilul sau tânărul să se descopere, să se analizeze, să se cunoască pe sine, să se dirijeze. „E un fel de schelă la care recurgem , într-o anumită perioadă, pentru a construi o clădire, iar aceasta, după o vreme, dispare pentru ca edificiul să se înfățișeze în toată specificitatea și splendoarea lui.”² Pentru a fi un bun profesor, în primul rând este nevoie de prezența unor abilități de bază, inițiale, ce ar trebui testate chiar în faza inițială de formare, având un caracter eliminatoriu: sociabilitate, capacitate empatică, dragoste față de copil și pre existența unui palier cultural destul de bine consolidat la nivelul aspirantului (cultură generală multidirecțională, cunoașterea și folosirea corectă a limbii române).

Profesorul trebuie să fie un model psihocomportamental pentru elevii săi, „să-și asume statutul unui delegat al comunității care va transmite un sistem de valori către individ, el nu se reprezintă pe el însuși, ci devine exponentul vremii și al lumii lui, difuzând, înspre predecesori, ceea ce înaintașii sau contemporanii au creat: idei, forme expresive, experiențe semnificative, comportamente dezirabile.”³

Profesorul trebuie să dispună de o consistentă cultură științifică în domeniul pe care îl reprezintă , să fie la curent cu ceea ce este nou și relevant în disciplina pe care o predă.

De asemeni, profesorul nu este doar cel care știe sau generează cunoaștere, ci și cel care se dovedește capabil să comunice și altora ceea ce posedă, adică știe să selecteze, să pregătească, să transmită cunoașterea sau practica aferentă, într-un mod metodic și etapizat.

„Acțiunea educativă presupune deschidere și permeabilitate spre eul altuia”⁴, intervenție și consiliere a elevului, atât pe linie didactică, cât și afectiv relațională, motivațională, formativă, corectivă, proiectivă.

Astfel, profesorul, nu doar comunică ci se comunică, devine un model de înțelegere, de sociabilitate: crearea unui climat de comuniune, de stimulare și de relaționare pozitivă. Un astfel de climat contribuie la valorizarea celuilalt, la creșterea demnității lui, acest fapt convertindu-se și în factor al eficientizării și maximizării învățării.

„Dascălul valoros și competent este profesorul care este serios și tenace, își face treaba , este exigent în limitele deontologice știute, evaluează obiectiv, sancționează simbolic și nu fizic”⁵. Acest dascăl empatizează cu elevul, „este un sprijin afectiv pentru elev în ponderi și momente potrivite”⁶, cu scopul de a maximiza efectul educativ.

Pregătirea inițială și pe parcursul carierei cadrelor didactice trebuie să aibă în vedere formarea și achiziționarea de cunoștințe, deprinderi și aptitudini corespunzătoare, problemele cu care se confruntă educatorii, fiind:

- Cunoștințe de specialitate mai mult sau mai puțin aprofundate datorită fenomenului de masificare a învățământului superior concomitent cu scăderea exigențelor în evaluare;

¹ Constantin, Cucuș, *Educația.Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*, Editura Polirom, Iași, 2017

² Constantin, Cucuș, *Educația.Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*, Editura Polirom, Iași, 2017

³ Constantin, Cucuș, *Educația.Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*, Editura Polirom, Iași, 2017

⁴ .Constantin, Cucuș, *Educația.Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*, Editura Polirom, Iași, 2017

⁵ .Constantin, Cucuș, *Educația.Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*, Editura Polirom, Iași, 2017

⁶ Gherguț, Alois, *Educația incluzivă și pedagogia diversității*, Polirom, București, 2016

- Cunoștințe psihopedagogice fragmentare sau insuficiente, dobândite printr-o pregătire teoretică disfuncțională;
- Deprinderi practice de predare și management al clasei insuficient consolidate;
- Aptitudini și însușiri de personalitate nevalidate printr-o selecție riguroasă a celor care doresc să urmeze cariera didactică.

Profesia didactică este puternic marcată de dimensiunea ei umană fapt ce determină ca, pe lângă cunoștințe și competențe standardizate, să conteze în aceeași măsură, componentele circumscrise conceptului de conștiință profesională. Profesorul nu este doar un agent distribuitor de cunoaștere în forme validate normativ, el trebuie să fie și un actor care trăiește activitatea cu elevii, îi conferă semnificații, se investește pe sine în ceea ce face. Această latură intervențională profund umană și personală nu poate fi în întregime canonizată, înscrisă în limitele unor standarde.

Profesionalizarea activității didactice nu trebuie să însemne doar asimilarea sistematică a unor competențe fixate prin niște standarde, ci capacitatea de a utiliza euristic și creativ competențele formate, în contexte educaționale concrete și relativ impredictibile. Profesionalizarea ar putea fi abordată ca o „redefinire radicală a naturii competențelor care se află la baza unor practici educaționale eficiente.”⁷

„Profesorul este un modelator, un intervenient care îl pune pe elev în forma lui, cea careia i se potrivește. El fuzionează personalitatea, o ajută să se manifeste, să se prefigureze în datul ei ceea ce înseamnă că el trebuie să cunoască foarte bine interioritatea elevului, să intuiască liniile sale de evoluție, posibilitățile și speranțele sale”⁸. În același timp, dascălul este și un intervenient și un modelator al cunoștințelor, un mediator al acestora, un ins care trece mai întâi cunoașterea prin filtrul gândirii și aparatul său valoric. Un profesor autentic prelucrează și accesibilizează tezaurul cunoașterii pentru ca aceasta să rezoneze și să fie în concordanță cu nivelul de înțelegere și de așteptare de care dispune elevul deoarece educația are o imensă forță transformatoare pe care trebuie să o luăm în serios, să ne-o însușim și să investim în ea.

Competențele cadrului didactic ce necesită perfecționare și dezvoltare continuă

„Competența poate fi definită ca o capacitate (sau un ansamblu de capacități) prin care profesorul mobilizează, combină și gestionează în mod optim o varietate de resurse cognitive, sociale și afectiv-volitive, în interiorul unei familii de situații (certe și repetitive sau incerte și greu previzibile) în vederea realizării eficiente a activității.”⁹

Activitatea didactică are o dimensiune umană foarte pronunțată, fapt care implică nu doar cunoștințe și competențe ci și atitudini, valori, etos profesional. Profesorul nu este doar un agent care se impune unui sistem de norme, ci și un actor care se investește în ceea ce face, conferă sensuri și semnificații, trăiește activitatea cu elevii cu un indice de implicare personală importantă. „Mediul educațional al școlii reprezintă o comunitate emoțională și etică, fapt din care decurg noi roluri și funcții ale profesorului.”¹⁰

„Emoționalitatea constituie o componentă esențială a activității cotidiene a profesorului. Învățământul solicită o investire profundă, atât cognitivă, cât și afectivă.”¹¹ Relația cadrelor didactice cu elevii este, de multe ori, predominant afectivă deoarece activitatea acestora solicită un efort din partea profesorului de a controla, neutraliza sau amplifica emoțiile în funcție de situațiile didactice. Pentru elev, profesorul reprezintă o figură parentală substitutivă asupra căreia el își proiectează nevoile. Pentru exercitarea

⁷ Emil Păun, *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Polirom, Iași, 2017

⁸ Emil Păun, *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Polirom, Iași, 2017

⁹ Emil Păun, *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Polirom, Iași, 2017

¹⁰ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

¹¹ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

profesiei didactice sunt necesare competențe de ascultare, de comunicare, de gestionare a conflictelor, de cooperare profesională. În calitatea sa de facilitator, profesorul trebuie să fie empatic, să aibă dorința de a accepta și a înțelege elevul și trebuințele sale. Putem rezuma importanța competențelor emoționale în relația profesorului cu elevul astfel: „elevul nu trebuie învins, ci convins”.¹²

Profesia didactică este puternic expusă unui mediu relațional care-l obligă pe profesor la o reconstrucție identitară permanent, la o conversie identitară realizată pe parcursul exercitării profesiei. Profesorul este un fel de „cameleon profesional”¹³ care trebuie permanent să-și schimbe culoarea pentru a juca mai multe roluri: cel „de pedagog, preocupat de climatul relațional din clasă, cel de didactician, preocupat de transmiterea cunoștințelor și de construirea situațiilor de învățare, cel de diriginte, care se ocupă de gestionarea conflictelor dintre elevi și dintre aceștia și profesori, cel de prieten sau confident, preocupat de problemele personale, afective, existențiale, familiale ale elevilor. A fi cameleon profesional solicită eforturi epuizante.”¹⁴

„Valoarea profesională”¹⁵ devine criteriul de legitimare a competenței profesionale.” Din acest punct de vedere, cunoștințele izvorâte din experiența cotidiană par a constitui fundamentele practicii didactice și ale competenței profesionale.”¹⁶

Competențe în domeniul specialității

Profesorul înțelege concepțiile de bază, teoriile, structurile, controversale, modalitățile de investigare definitorii ale disciplinei pe care o predă și face corelații între disciplina sa și alte discipline (abordări pluri-, inter- și transdisciplinare). Astfel, profesorul :

- Stabilește corelații între teorie și practică;
- Are o cultură științifică solidă;
- Urmărește evoluția domeniului și asimilează, critic și selectiv, noile achiziții din acest domeniu și din domeniile conexe;
- Are capacitatea de a integra domeniul său de specialitate în contextul social, economic și cultural.

Competențe metodologice

Profesorul înțelege și folosește o varietate de strategii pentru a transmite cunoștințe și a stimula dezvoltarea capacităților și competențelor cognitive ale elevilor. Astfel, profesorul:

- Proiectează optim conținuturile predării și învățării;
- Folosește adecvat timpul alocat activității cu elevii;
- Folosește strategii alternative în vederea atingerii scopurilor și obiectivelor activităților didactice, dar și pentru a răspunde adecvat particularităților individuale și de grup;
- Utilizează strategii centrate pe diferite forme de învățare: active, prin cooperare, dezbateri în grup etc.;
- Dezvoltă modalități de îmbogățire a învățării prin folosirea unei game variate de resurse tehnologice: sisteme audio- video, noile tehnologii de comunicare;
- Diversifică rolurile sale în procesul de predare- învățare în acord cu scopurile și obiectivele urmărite;
- Dezvoltă o multitudine de prezentări și reprezentări ale conceptelor utilizând explicații alternative;

¹² Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

¹³ Emil Păun, *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Polirom, Iași, 2017

¹⁴ Emil Păun, *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Polirom, Iași, 2017

¹⁵ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

¹⁶ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

- Lucrează în echipă pentru a concepe variate situații de învățare.

Competențe de comunicare

Profesorul stăpânește teoriile moderne despre comunicare și folosește diferite tehnici de comunicare (verbale, non-verbale etc.) pentru a stimula cooperarea și interacțiunea activ-participativă ale elevilor. Astfel, profesorul:

- „Proiectează, conduce și realizează procesul de învățământ ca proces de comunicare”¹⁷;
- „Are capacitatea de a iniția diferite secvențe de comunicare și de a le valorifica”¹⁸ în dezvoltarea competențelor de comunicare ale elevilor;
- Are capacitatea de a crea situații de învățare în care inițiativa de comunicare să aparțină elevilor;
- Are capacitatea de a asculta și de a răspunde elevilor.

Competențe de evaluare a elevilor

Profesorul cunoaște și înțelege teoriile privind evaluarea elevilor, caracteristicile, avantajele și limitele diferitelor tipuri și strategii de evaluare. Astfel, profesorul:

- Folosește corespunzător diferitele modalități de evaluare, tradiționale și alternative;
- „Are capacitatea de a folosi feedbackul evaluării elevilor în perfecționarea propriei activități”¹⁹;
- Utilizează rezultatele evaluării în vederea sprijinirii diferențiate a elevilor;
- Elaborează instrumente de evaluare.

Competențe în domeniul cunoașterii, consilierii și orientării elevilor

Profesorul înțelege că elevii sunt diferiți și creează oportunități educaționale adaptate acestor diferențe. Astfel:

- Profesorul înțelege că particularitățile dezvoltării cognitive, sociale, emoționale, morale și fizice a elevilor influențează procesul de învățare și știe cum să abordeze acești factori în luarea unor decizii educaționale;
- Identifică nevoile și dificultățile de învățare ale elevilor;
- Sprijină elevii în funcție de capacitățile, interesele și nevoile lor, realizând, pe cât posibil, un parcurs educațional specific;
- Cooperează cu specialiști în domeniul orientării și consilierii elevilor.

Competențe în domeniul managementului clasei de elevi

Profesorul dispune de capacitatea de a înțelege motivația și comportamentele individuale și de grup în scopul creării unui mediu de învățare care încurajează interacțiunile sociale pozitive în clasa de elevi și înțelege principiile managementului eficient al clasei și folosește o gamă variată de strategii specifice. Profesorul :

- Stimulează interacțiunile și comportamentele de cooperare și de competiție între elevi;
- Dezvoltă strategii de prevenire, evitare, rezolvare și eliminare a stărilor conflictuale din clasa de elevi: negocierea, socializarea, cooperarea, acordarea de recompense și pedepse etc.;
- Creează un climat bazat pe cooperare, participare și implicare activă ale elevilor și profesorilor;
- Sprijină „grupul-clasă”²⁰ să-și dezvolte valorile proprii, cultura organizațională.

¹⁷ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

¹⁸ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

¹⁹ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

²⁰ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

Competențe în domeniul dezvoltării instituționale

Profesorul înțelege școala ca o organizație în contextul comunității și întreține relații de cooperare cu colegii, părinții și instituțiile comunitare. Profesorul:

- Se implică în elaborarea și derularea proiectelor de dezvoltare instituțională;
- Dezvoltă modalități eficiente de realizare a parteneriatului cu părinții și cu alte componente ale comunității;
- Utilizează resursele comunitare pentru a îmbogăți mediul de învățare al elevilor;
- Se implică în realizarea unor activități de educare a adulților;
- Identifică situațiile familiale de risc educațional și sprijină părinții și elevii pentru a le depăși;
- Cooperează cu alți profesioniști (medici, psihologi, consilieri, polițiști etc.) în vederea ameliorării ambientului educațional al școlii;
- Participă la activități realizate în echipă.

Competențe de management al carierei

„Profesorul este un practician critic, reflexiv care își evaluează permanent activitatea și efectele sale pedagogice și caută într-un mod activ oportunități de dezvoltare și perfecționare profesională”²¹. Profesorul:

- „Manifestă conduită autoevaluativă, autoreflexivă și autocritică față de propria activitate”²²;
- Are deschidere spre „tendințe inovatoare din câmpul activității sale profesionale”²³;
- Are capacitatea de a folosi diferitele surse pentru progresul său profesional;
- Se consultă și cooperează cu colegii și cu conducerea școlii pentru perfecționarea activității;
- Participă la diferite forme de perfecționare și aplică cunoștințele și bunele practici în activitatea cu elevii;
- Are capacitatea de a se implica și de a realiza activități de cercetare.

Bibliografie:

- Constantin, Cucos, *Educația. Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*, Editura Polirom, Iași, 2017
Gherguț, Alois, *Educația incluzivă și pedagogia diversității*, Polirom, București, 2016
Emil Păun, *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Polirom, Iași, 2017
Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

²¹ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

²² Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999

²³ Emil Păun, *Școala-o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999